

**AUTOCEFALIA BISERICII ORTODOXE POLONEZE.
PREMISELE ȘI RECUNOAȘTEREA EI**

Jarosław GODUN

Perioada interbelică a rămas cunoscută în istoria Bisericii Ortodoxe din Polonia ca fiind grevată de o succesiune de momente critice, de transformări furtunoase și strădanii susținute în vederea reglementării relațiilor dintre Stat și Biserică. Cele două probleme spinoase și totodată stringente care se impuneau a fi soluționate imediat pentru asigurarea bunului mers al activității bisericești, erau: clarificarea statutului extern al Bisericii – un obiectiv cât se poate de ambițios, deoarece presupunea reorganizarea Bisericii pe principii noi de absolută independență față de orice altă autoritate externă – și adoptarea statutului ei juridic. Relațiile dintre Stat și Biserică în perioada de până la izbucnirea celui de-al II-lea război mondial aveau să se înscrie între aceste două coordonate majore.

De-a lungul întregii perioade interbelice, autoritățile poloneze au încercat să-și pună în aplicare propria viziune politică, care însă nu a fost întotdeauna foarte clară. Se cunosc două tendințe fundamentale în politica poloneză interbelică, și anume una care viza încercarea de lichidare a Ortodoxiei pe teritoriul statului polonez și impunerea religiei romano-catolice ca religie unică; cea de-a doua implica încercarea de organizare a Bisericii Ortodoxe Poloneze pe principiul autocefaliei, conferindu-i-se, pe cât posibil, un caracter național polonez. Subliniez *polonez*, și nu ucrainean sau bielorus sau rus, adică străin intereselor naționale.

Intenția statului polonez de obținere a autocefaliei Bisericii Ortodoxe a apărut încă de la început ca o măsură foarte ambițioasă, care nu făcea decât să confirme hotărârea Poloniei de a nu mai permite amestecul în treburile interne al unor factori din exterior, de orice natură ar fi fost aceștia.

1. Prima autocefalie a Bisericii Ortodoxe Poloneze (1924)

Autocefalia reprezintă forma de organizare fundamentală a Bisericii Ortodoxe, ce presupune dreptul de organizare și administrare internă în condiții de independență față de orice altă ierarhie bisericească externă, pe baza unei legislații proprii care prevede păstrarea și promovarea obiceiurilor și tradițiilor bisericești locale. Această independență externă nu exclude însă unitatea canonică și dogmatică cu alte Biserici

Ortodoxe, care formează împreună Marea Biserică Ortodoxă Ecumenică și recunosc *de facto* întâietatea onorifică a patriarhului ecumenic de la Constantinopol. Cu alte cuvinte, spre deosebire de Biserica Romano-Catolică, văzută ca structură centralizată, Biserica Ortodoxă implică totalitatea Bisericilor autocefale, participante în mod egal la dezvoltarea credinței ortodoxe¹.

Statutul de Biserică autocefală presupune însă întrunirea anumitor criterii esențiale, în absența cărora orice tentativă de dobândire a titlului devine imposibilă și îndoielnică. Aceste condiții sunt specificate de canoanele apostolice, dintre care menționez doar cele ce vizează nemijlocit situația Bisericii Ortodoxe Poloneze:

a) O condiție esențială este cea prevăzută de canonul 34 apostolic, care stipulează obligativitatea exprimării de către Biserica-Mamă a acordului pentru autocefalie, cu mențiunea că nu întotdeauna acordul Bisericii-Mamă a fost exprimat imediat și fără rezistență².

b) O altă condiție pe care trebuie s-o întrunească o Biserică în vederea obținerii autocefaliei ține de anumite circumstanțe politice interne ce se cuvin îndeplinite în vederea asigurării neamestecului altor factori de decizie externi în treburile interne ale statului și respectiv ale Bisericii. Astfel, canonul 17 al celui de-al IV-lea Sinod Ecumenic și canonul 38 al celui de-al VI-lea Sinod Ecumenic specifică faptul că Biserica trebuie să urmeze formele politice și publice ale statului pe teritoriul căreia funcționează, fără să fie exclusiv o manifestare a aspirațiilor naționale³. Prin prisma acestor prevederi înțelegem faptul că autocefalia reprezintă un statut care privește într-o anumită măsură și statul, și asta pentru că într-un stat independent, dar cu o Biserică și ierarhie bisericească subordonate altui for tutelar, nu există garanția evitării influențelor exercitate din exterior, cel puțin în sfera administrației bisericești, ceea ce se

---

¹ Mirosława Papierzyńska-Turek, *Między Tradycją a Rzeczywistością. Państwo wobec Prawosławia 1918-1939* (Între Tradiție și Realitate. Statul față în față cu Ortodoxia 1918-1939), Varșovia, 1989, p. 15.

² După cum se știe, proclamarea autocefaliei Bisericii Române a trezit proteste vehemente din partea Bisericii Ruse, relațiile dintre cele două fiind deosebit de tensionate între 1864-1885. Furtunoasă a fost și proclamarea autocefaliei Bisericii Grecești, deoarece a implicat ruperea relațiilor cu Patriarhatul Ecumenic de la Constantinopol vreme de șaptesprezece ani. Cât privește Bisericile Otodoxă Sârbă și Bulgară, situația lor a fost cea mai dramatică, deoarece și-au atras pentru această faptă anatema Bisericii-Mamă în 1351-1371, respectiv 1872.

³ Scindarea unei Biserici pe considerente exclusiv naționale, și nu politice, este condamnată de Sinodul de la Constantinopol, întrunit la 16 septembrie 1872, ca manifestare a ereziei filetismului. Cf. N. Zaozerski, *Topografičeskij smysl 34-go Apostolskogo pravila*, în „Blagoslovskij Vestnik”, iunie 1907, p.343-356; A. Znosko, *Prawosławne prawo kościelne* (Pravila bisericească ortodoxă), I, Varșovia, 1973, p.160; A. Łotocki, *Autokefalia. Zasady autokefalii* (Autocefalia. Principiile autocefaliei), Varșovia, 1932, p.136-148; M. Zyzykin, *Autokefalia i zasady jej zastosowania* (Autocefalia și principiile aplicării ei), Instytut Wydawniczy „Biblioteka Polska”, Varșovia, 1931, p.5-17, dr. Nicodim Miłaș, *Canoanele Bisericii Ortodoxe însoțite de comentarii*, vol.I, partea I (*Introducere, Nomocanonul în XIV titluri și Canoanele Apostolice*), Tipografia Diecezană Arad, 1930.

repercutează nemijlocit și asupra relațiilor dintre Stat și Biserică. Prin urmare amestecul unor sfere de influență străine în treburile interne ale unui stat independent sunt de neconceput, caz în care autocefalia este atât în interesul Bisericii, cât și al Statului pe teritoriul căruia aceasta funcționează.

Așadar, autoritățile poloneze – convinse de necesitatea obținerii autocefaliei de la care așteptau stoparea amestecului nedorit al autorităților sovietice în treburile interne ale statului – s-au străduit să obțină mai întâi acordul episcopilor ortodocși din Polonia¹, apoi au întreprins demersurile necesare pe lângă Patriarhia de la Moscova, în jurisdicția căreia se afla Biserica Ortodoxă din Polonia.

O condiție necesară pentru pregătirea premiselor dobândirii autocefaliei o reprezenta soluționarea statutului juridic al Bisericii Ortodoxe Poloneze. Din păcate însă, în această privință colaborarea dintre Stat și Biserică nu a decurs sub semnul unei depline armonii și înțelegeri, ceea ce nu a împiedicat totuși autoritățile statului să adopte un act juridic de reglementare a activității Bisericii Ortodoxe pe teritoriul Republicii Polonia, cu care conducerea episcopatului polonez nu a fost de acord de la bun început. La 30 ianuarie 1922 au fost adoptate *Prevederile provizorii referitoare la relația dintre Guvern și Biserica Ortodoxă din Polonia*, document care subordona fără drept de apel Biserica Ortodoxă Statului. În această situație, episcopii Pantelimon și Serghie au refuzat semnarea și recunoașterea actului, pe care îl considerau absurd și discriminator. *Prevederile provizorii* au fost însă într-un final acceptate de arhiepiscopul Gheorghe și de episcopii Dionisie și Vladimir.

Lipsa de înțelegere a autorităților, intransigența acestora și felul tiranic în care au impus o serie de măsuri menite să controleze din scurt activitatea Bisericii i-au descumpănit și totodată dezamăgit pe ierarhii ei, care nu mai priveau colaborarea cu guvernul ca fiind de bun augur pentru obținerea autocefaliei.

Autoritățile au continuat demersurile necesare pe lângă patriarhul Tihon al Moscovei. Acesta era însă un adept înflăcărat al imperiului țarist apus, visa la restaurarea vremurilor de glorie de altădată și la redobândirea recunoașterii pe care

---

¹ Există documente din care rezultă faptul că autoritățile poloneze ar fi nutrit speranța scoaterii Bisericii Ortodoxe din Polonia de sub influența Bisericii Ruse și implicit a guvernului sovietic, chiar înainte de a fi fost definitivat granițele statului polonez. Aceste documente sunt discutate de M. Papierzyńska-Turek în lucrarea sa despre autocefalia BOP. Astfel, conform unei note informative pentru Ministerul Afacerilor Externe, păstrată la Archiwum Akt Nowych, Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego (la care ne-am mai referit și până acum sub forma AAN, MWRiOP), sign. 967, k.2, a fost elaborat și depus la Ministerul Cultelor (MWRiOP) încă în 1919 un proiect de organizare a Bisericii Ortodoxe Poloneze, care presupunea independența Bisericii Poloneze față de Patriarhia Moscovei pe considerente istorice – se făceau referiri la o situație similară când fusese proclamată independența BOP față de mitropolitul de la Moscova pe baza unui decret adoptat de Sinodul Bisericesc din Marele Ducat al Lituaniiei în anul 1414-1415. Referiri mai ample pe această temă găsim în volumul lui T. Woronicz, *Zagadnienie autokefalii Cerkwi Prawosławnej w Polsce* (Problema autocefaliei Bisericii Ortodoxe din Polonia), Vilnius, 1923, p.4.

Biserica Ortodoxă Rusă o avea în regimul de odinioară. Ținea, de asemenea, nespus la păstrarea unității Bisericii Ortodoxe Ruse și nu vedea cu ochi buni strădaniile autorităților poloneze de a obține pe cale diplomatică desprinderea Bisericii Ortodoxe Poloneze de Biserica Rusă. Situația patriarhului Tihon era însă departe de a fi de invidiat, deoarece nu era bine văzut de autoritățile sovietice atee, care nu-i puteau tolera preferințele politice. Acesta este motivul pentru care atitudinea patriarhului față de această chestiune a fost de la bun început reținută, cumpătată chiar, refuzul lui fiind pus pe seama condițiilor improprii de întrunire a Sinodului Bisericii Ruse, de care ar fi depins în ultimă instanță luarea unei asemenea hotărâri¹. Cu toate acestea, Guvernul polonez nu avea încredere în „asigurările lui Tihon despre bunăvoința sa” și despre dorința de a ajunge la o înțelegere cu autoritățile poloneze în ceea ce privește problema autocefaliei Bisericii Ortodoxe Poloneze².

Situația intră brusc pe un nou făgaș pe la începutul anului 1922, odată cu arestarea patriarhului Tihon de către autoritățile sovietice, care îi reproșau solidarizarea cu fostul regim țarist și necooperarea cu forțele sovietice. În fruntea Bisericii Ruse, rămasă astfel fără autoritatea sa canonică, ajunge un grup de ierarhi loiali Guvernului de la Kremlin, constituit în Comitetul Bisericesc, ce avea să preia conducerea așa-numitei Biserici Vii³.

Această situație, am putea spune ideală pentru Biserica Ortodoxă din Polonia, a fost imediat valorificată atât de autorități, cât și de ierarhi. Chiar la sfârșitul lunii mai 1922 se întrunește Sinodul celor patru episcopi ortodocși din Polonia, care hotărăște în unanimitate să nu recunoască noua administrație, instituită prin forță și considerată necanonică, să nu accepte „nici un fel de dispoziții din partea Comitetului Bisericesc de la Moscova”, iar „toate problemele referitoare la Biserica Ortodoxă din Polonia să fie soluționate pe loc” de Sinodul Episcopilor⁴. Decizia Soborului Bisericii Ortodoxe Poloneze își găsea justificarea legală, canonică, în decretul adoptat la 1 noiembrie 1920

¹ Atitudinea aceasta reiese din discuțiile cu ambasadorul polonez, reflectate în AAN MWRiOP 867, k. 36. Scrisoarea Legației Poloneze la Moscova adresată Ministrului WRiOP din 20 septembrie 1921, copie; *Idem*, k. 40. Scrisoarea MSZ către MWRiOP din 11 aprilie 1922. De asemenea, scrisoarea patriarhului Tihon adresată mitropolitului Gheorghe în data de 14/29 septembrie 1921, copie, este o dovadă a faptului că patriarhul nu se pronunță ferm împotriva autocefaliei BOP, el doar invocă imposibilitatea convocării Sinodului Bisericii Ruse care ar fi avut dreptul să ia o hotărâre în acest sens.

² AAN MWRiOP 867, k. 40. Scrisoarea MSZ do MWRiOP din 11 aprilie 1922.

³ V.A. Kuroedov, *Religija i cerkov' v sovetskom gosudarstve*, Moscova, 1981, p.73.

⁴ AAN MWRiOP 963, k. 264. Scrisoarea mitropolitului Gheorghe către MWRiOP din 13 iunie 1922; PAM II/3/a, doc. ref. la procesul verbal nr. 4, pct.2, al ședinței Sinodului, întrunit la data de 9 aprilie 1924; Decizia Sinodului episcopilor din 16 august 1924, scrisoarea către patriarhul Tihon. De asemenea, aspectul acesta este tratat de toți istoricii polonezi care s-au interesat de problema autocefaliei BOP: Zyzykin, *op.cit.*, p.60, Papierzyńska-Turek, *op.cit.*, p.111, G. Kuprianowicz, *Kościół prawosławny w Polsce w XX wieku* (Biserica Ortodoxă în Polonia în secolul XX), în *Prawosławie. Światło wiary i zdroj doświadczenia* (Ortodoxia. Lumina credinței și izvor de experiență), sub red. K. Leśniewski și J. Leśniewska, Lublin, 1999, p.557 etc.

de patriarhul de la Moscova și de Sinodul și Consiliul Bisericesc. Acest decret oferea lămuriri cu privire la măsurile ce se cuveneau luate în cazul imposibilității menținerii unor relații normale între Patriarhia Moscovei și bisericile aflate sub jurisdicția sa.

În ceea ce privește autoritățile statale, ele au profitat de acest moment propice pentru a impulsiona Biserica în vederea continuării procesului de obținere a autocefaliei¹. În acest sens Sinodul a adoptat o hotărâre în care se menționa faptul că „nu are nimic împotriva autocefaliei Bisericii Ortodoxe din Polonia”. A fost convocat Sinodul Episcopilor, ca organ administrativ permanent, care, întrunit în ziua de 14 iunie 1922, hotărăște următoarele: „Din cauza întreruperii activității administrației bisericești legitime de la Moscova, în toate problemele legate de Biserica Ortodoxă din Polonia va decide pe loc Sinodul Episcopilor Ortodocși, iar problemele curente vor ține de competența Micului Sinod Episcopal, mai exact de competența Sinodului Bisericii Ortodoxe din Polonia. Sinodul Episcopilor hotărăște să nu mai primească dispoziții din partea consiliului administrativ constituit necanonic la Moscova. Totodată, Sinodul Episcopilor Ortodocși, ținând cont de haosul care domnește în Biserica Ortodoxă din Rusia, nu vede obstacole în instituirea autocefaliei Bisericii din Polonia și este gata să se conducă în lucrările sale după principiile autocefaliei și să colaboreze cu guvernul polonez în lumina prevederilor constituției, cu condiția ca guvernul Poloniei să obțină binecuvântarea patriarhului de la Constantinopol pentru autocefalia Bisericii Poloneze, precum și binecuvântarea altor Biserici Autocefale – Greacă, Bulgară și Română – dar și a patriarhului de la Moscova, în măsura în care acesta din urmă va reveni la conducerea Bisericii Ortodoxe Ruse iar Patriarhia Moscovei nu va fi lichidată”².

Hotărârea a fost votată de mitropolitul Gheorghe, precum și de episcopii Dionisie și Alexandru. Episcopul Vladimir s-a abținut de la vot, iar episcopul Elefterie a absentat de la dezbateri pe motiv de boală³. Trebuie totuși subliniat faptul că încă de la început poziția Bisericii Ortodoxe din Polonia a fost fermă și fără echivoc: în eventualitatea revenirii la tronul patriarhal a patriarhului Tihon, considerat de toți episcopii din Polonia ca fiind singura autoritate canonică, Biserica Ortodoxă Poloneză se va strădui să obțină binecuvântarea sa cu privire la autocefalie. Episcopii ortodocși nu au ezitat să precizeze în repetate rânduri faptul că inițiativa demersurilor în vederea obținerii autocefaliei a aparținut de la bun început statului, dar că viziunea statului reprezintă o orientare pe care Biserica o îmbrățișează cu deschidere, mai ales în situația delicată în care se găsea la acea vreme Patriarhia Moscovei. Existau temeri întemeiate că haosul care se înstăpânise la Moscova, potențat de noua conducere necanonică, s-ar fi

¹ În discursul său, ministrul cultelor și totodată prim-ministru al Poloniei, Antoni Ponikowski, a exprimat dorința Guvernului ca episcopii polonezi să acționeze în sensul obținerii autocefaliei, mai ales în condițiile noii autorități necanonice de la Moscova (în „Za Swobodu” nr. 181 din 17 iunie 1922).

² AAN, MWRiOP 923, k.3. Hotărârea Sinodului Episcopilor Ortodocși din 14 iunie 1922; „Vestnik Pravoslavnoj Mitropolii” nr. 36 din 7 decembrie 1924; de asemenea, A. Switcz, *Pravoslavnaja Cerkow w Polsce i jeje awtokefalia*, Buenos Aires, 1934, p.19.

³ PAM, II/3/a.

reflectat defavorabil asupra activității interne a Bisericii din Polonia, și așa suficient de lovită în ultimii ani. Redresarea situației și înflorirea vieții spirituale ortodoxe erau așadar văzute ca fiind posibile în condiții de deplină independență de acțiune și decizie, și mai ales fără amestecul unei forțe străine de realitatea poloneză.

Pe 15 iunie 1922, ierarhii Bisericii au hotărât statutul sinodului Bisericii Ortodoxe Poloneze care reglementa activitatea organului administrativ al Bisericii. În baza acestor prevederi, sinodul urma să adopte deciziile necesare cu privire la activitățile curente ale Bisericii, să numească noi episcopi, să-i revoce din funcție sau să-i mute de la o eparhie la alta, să modifice granițele eparhiilor, într-un cuvânt, trebuia să asigure climatul și condițiile necesare noii forme administrative și politice spre care tindea Biserica¹.

Pe acest fundal intern tensionat și tulbure s-a produs o tragedie neașteptată: asasinarea mitropolitului Gheorghe², împușcat în februarie 1923 de arhimandritul Smaragd (Łatyszenko), suspendat de mitropolit din îndatoririle preoțești și din funcția de rector al seminarului teologic ca urmare a subminării politicii promovate de Biserică. În aceste circumstanțe, conducerea Bisericii Ortodoxe din Polonia și toate obligațiile care derivă de aici sunt preluate de arhiepiscopul Dionisie, conform punctului 8 din statutul Sinodului și cu sprijinul și acordul indispensabil al autorităților.

---

¹ Zyzykin, *op.cit.*, p.61.

² Mitropolitul Gheorghe se făcea vinovat, în viziunea unei mare părți a populației și clerului, de promovarea unei politici care echivala cu distrugerea Bisericii Ortodoxe Poloneze. Evenimentele care se desfășurau cu rapiditate nu prevesteau, după părerea populației, nimic îmbucurător, ba, dimpotrivă, oponenții autocefaliei nu vedeau în noua stare de fapt decât accentuarea stării de nesiguranță, neliniște și nemulțumire, potențată în egală măsură și de mișcările de revendicare a lăcașurilor de cult din zonele estice, de limitarea numărului de parohii și, nu în ultimul rând, de situația juridică încă neclară a Bisericii. Și, cu toate acestea, așa cum sublinia și Serafin Kiryłowicz în amplul său studiu consacrat istoriei Bisericii Ortodoxe Poloneze în perioada interbelică și intitulat *Z dziejów prawosławia w III Rzeczypospolitej Polskiej. Niektóre problemy na tle polityki wyznaniowej państwa 1918-1939* (Din istoria Ortodoxiei în cea de-a III-a Republică Poloneză. Câteva probleme pe fundalul politicii confesionale a statului 1918-1939), asasinarea mitropolitului Gheorghe a avut o motivație pur personală, și nu una colectivă, așa cum s-a crezut la început, deoarece, negându-i dreptul de a-și îndeplini îndatoririle preoțești, mitropolitul îl priva definitiv pe arhimandrit de posibilitatea de a fi hirotonit episcop de Sluck, sufragane al eparhiei Minsk, de către patriarhul Tihon (în Kiryłowicz, *op.cit.*, în „Posłannictwo”, 1979, nr. 3-4, p.85-151). Pentru fapta sa, Smaragd Łatyszenko a fost judecat mai întâi de Curtea Marțială, apoi de Curtea de Justiție din Varșovia, fiind condamnat la 12 ani de temniță grea pentru uciderea din culpă a unei persoane oficiale, conform art. 455, aliniatul B din codul penal (cf. J.S. Langrod, *O autokefalii prawosławnej w Polsce. Studium z zakresu polskiej polityki administracji wyznaniowej* (Despre autocefalia Ortodoxă în Polonia. Studiu din domeniul politicii administrative confesionale poloneze), Varșovia, 1931, p.88).

După intronizarea mitropolitului Dionisie¹, Guvernul polonez a început demersurile necesare pe lângă Patriarhia Ecumenică, în calitate de *primus inter pares*, în vederea obținerii și recunoașterii autocefaliei Bisericii Ortodoxe Poloneze.

Pe 15 iulie 1923 patriarhul Tihon este eliberat din arest și, odată întors pe tronul patriarhal, trimite un comunicat tuturor eparhiilor din jurisdicția Bisericii Ruse (inclusiv mitropoliei din Polonia) în care înfierează încălcarea legilor canonice de către cei care se grăbiseră să îi ocupe locul în fruntea Bisericii, fără împuternicirea sa. Sinodul Episcopilor din Polonia își exprimase bucuria prilejuită de eliberarea patriarhului Tihon într-o scrisoare din 5/18 septembrie 1923, în care mitropolitul Dionisie nu a întârziat să îi prezinte și o informare cu privire la ultimele evenimente care avuseseră loc în Polonia. Cu această ocazie îl roagă pe patriarh să acorde binecuvântarea pentru „existența independentă a Bisericii Ortodoxe în statul polonez”. Atitudinea patriarhului în privința încercării Bisericii din Polonia de a se desprinde de Moscova rămâne însă în continuare nefavorabilă și neînduplecată. În scrisoarea sa de răspuns, datată 23 ianuarie 1924, patriarhul Tihon își exprima convingerea că nu este de competența lui să iau o asemenea hotărâre, ci a Sinodului Național al Bisericii Ruse, adăugând de asemenea faptul că Patriarhul Ecumenic de la Constantinopol nu are dreptul de a-și exercita autoritatea între granițele Patriarhiei Ruse².

În toată această perioadă însă continuau tratativele diplomatice purtate cu Patriarhia Ecumenică de la Constantinopol, inițiate încă din 1922, și care trebuia să se concretizeze în luna noiembrie 1923, odată cu vizita în Polonia a unei comisii speciale a

---

¹ Evenimentul are loc la 29 aprilie 1923 și este de precizat că acest lucru s-a făcut fără încercarea de a se obține aprobarea patriarhiei de la Moscova, o dovadă în plus a faptului că intențiile autorităților bisericești și statale de ratificare a autocefaliei erau cât se poate de ferme. În schimb, sinodul episcopilor ortodocși polonezi s-a adresat patriarhului ecumenic Meletie al IV-lea cu rugămintea de a binecuvânta această alegere și de a-l investi pe Dionisie cu drepturile și privilegiile pe care le deținuse la vremea sa mitropolitul Gheorghe din binecuvântarea patriarhului de la Moscova. Rugămintea aceasta este ascultată de patriarhul ecumenic și, prin hotărârea sinodului din 14/27 februarie 1923, a fost recunoscut ca prim episcop al mitropoliei ortodoxe din Polonia, investit cu demnitatea de mitropolit arhiepiscopul de Volînia și Krzemieniec, Dionisie. I se recunoșteau toate însemnele exterioare acordate mitropolitului Varșoviei și al întregii Polonii de patriarhul de la Moscova și prevăzute în statutul Bisericii Ortodoxe din Polonia din 14/27 august 1922. Hotărârea a fost trimisă, de asemenea, spre aprobare Guvernului polonez (Cf. „Wiadomości Metropolji Prawosławnej w Polsce” nr. 5-6, 1923; Zyzykin, *op.cit.*, p.62-63).

² „Din cauza informațiilor insuficiente și contradictorii despre starea de fapt care domnește în Mitropolia Ortodoxă Poloneză nu putem binecuvânta existența independentă a Bisericii Ortodoxe în statul polonez, atâta vreme cât nu vor fi prezentate Sinodului Bisericii Ortodoxe Ruse, a cărui convocare face obiectul rugăciunilor și grijilor noastre neobosite, toate circumstanțele și argumentele canonice care sunt în favoarea existenței ei independente” (în PAM II/3/a. Documente referitoare la procesul verbal nr. 4 (pct. 2) al ședinței Sf. Sinod din ziua de 9 aprilie 1924. Se găsește aici și copia scrisorii mitropolitului Dionisie adresată patriarhului pe 18 noiembrie 1923. De asemenea, cf. Papierzyńska-Turek, *op.cit.*, p.119).

Fanarului în scopul pregătirii materialelor informative pentru patriarhul Meletie IV¹. Din păcate întâlnirea nu a mai avut loc din pricina asasinării mitropolitului Gheorghe. În Polonia investirea mitropolitului Dionisie de către patriarhul ecumenic a fost percepută și interpretată ca o alunecare tacită dintr-o jurisdicție (cea a Moscovei) în alta (a Constantinopolului), justificată de regimul sovietic ateu care semăna teroare în Rusia².

Situația Bisericii Ortodoxe Poloneze devenise astfel, pe fundalul ultimelor evenimente, deosebit de complexă, mai ales pentru că existau două autorități tutelare³ de la care se aștepta soluționarea canonică a problemei autocefaliei: Patriarhia de la Moscova, cu care legăturile nu erau pe deplin întrerupte⁴, dar nici de bun augur, și Patriarhia Ecumenică de la Constantinopol, care devenise mai nou, prin implicarea în investitura noului mitropolit Dionisie, autoritatea administrativă supremă de care asculta mitropolia Poloniei⁵. Pravila bisericească interzice dubla dependență canonică față de doi patriarhi, după cum stipulează canonul II apostolic. Poziția ierarhilor polonezi nu aducea Biserica Ortodoxă din Polonia sub contingenta acestui canon, deoarece ei recunoșteau *de jure* autoritatea patriarhului de la Moscova, de care depindeau, adresându-se patriarhului ecumenic doar cu rugămintea de a-i ajuta *temporar*, pe perioada cât situația din Rusia rămânea tulbure și neprielnică. Ierarhii polonezi își

---

¹ AAN, MWRiOP 965. Scrisoarea primului ministru J. Nowak din 27 iunie 1922.

² Ulterior evenimentele care s-au succedat n-au făcut decât să întărească convingerea autorităților și a ierarhilor ortodocși polonezi că au procedat bine nerecunoscând administrația necanonică de la Moscova și optând pentru protecția Constantinopolului. Susținem acest lucru deoarece, de pildă, după moartea patriarhului Tihon, mitropolitul Petre, care i-a urmat, avea să fie întemnițat pentru refuzul de a recunoaște autoritățile sovietice, iar cei care s-au succedat la tronul patriarhal (mitropolitul Serghie, mitropolitul de Petersburg Iosif, mitropolitul de Iaroslav Agatangelos, arhiepiscopul Serafim) aveau să fie rând pe rând deportați din același motiv, până când în iulie 1927 mitropolitul Serghie a recunoscut, într-o scrisoare pastorală, autoritatea *de jure* a puterii sovietice (cf. Zyzykin, *op.cit.*, p.67).

³ Cităm din scrisoarea sinodului episcopilor polonezi adresată patriarhului Tihon pe 16 august 1924: „Actul de confirmare a mitropolitului întregii Polonii de către patriarhul ecumenic, corespondența pe tema introducerii stilului nou și relațiile îngreunate cu Înalt Prea Sfinția Voastră au pus biserica noastră Ortodoxă în starea de dublă dependență canonică față de Înalt Prea Sfinția Voastră și față de Înalt Prea Sfinția Sa Patriarhul Ecumenic, astfel încât problema existenței independente a Bisericii Ortodoxe din Polonia poate fi soluționată prin binecuvântarea Înalt Prea Sfinției Voastre sau a patriarhului ecumenic” (în „Wiadomości Metropoliji Prawosławnej w Polsce”, nr. 39-40, 21 decembrie 1924, p.3).

⁴ Autonomia Bisericii Ortodoxe era un lucru cert, mai ales că nu se mai cerea aprobarea patriarhului Tihon pentru deciziile luate, însă numele acestuia continua să fie pomenit în timpul slujbelor în toate bisericile ortodoxe de pe cuprinsul Poloniei și clerul recunoștea și mai departe autoritatea canonică a patriarhului. În același timp însă, printr-o hotărâre a Sinodului din 8 aprilie 1923, și numele patriarhului ecumenic se cuvenea a fi menționat la slujbe, dar după cel al patriarhului Tihon (cf. PAM, II/2/a. Documente referitoare la procesul verbal nr. 14, pct. 1, al ședinței Sf. Sinod din ziua de 21 aprilie 1923).

⁵ „Voskresnoe čtenie” nr. 2, din 3 februarie 1924, p.27.

construiau argumentarea situației în baza stipulațiilor canonului 28 al celui de-al IV-lea Sinod Ecumenic, fapt desconsiderat de Moscova și nu numai.

Așadar pe 11 noiembrie 1924 Sinodul Patriarhal de la Constantinopol¹ a luat hotărârea de a binecuvânta autocefalia Bisericii Ortodoxe din Polonia, iar, pe 13 noiembrie, patriarhul Grigorie VII a semnat, alături de toți ceilalți doisprezece membri ai Sinodului, thomosul de recunoaștere a autocefaliei.

După cum reiese din thomos, Biserica Ortodoxă din Polonia era îndreptățită să aspire spre statutul de biserică autocefală prin faptul că se bucura deja de o largă autonomie administrativă, avea structuri organizatorice proprii și, nu în ultimul rând, pentru că întrunea condițiile necesare, prevăzute de sfintele canoane apostolice: „ordinea treburilor bisericești trebuie să urmeze formele politice și publice”. În această situație, era de datoria Patriarhiei Ecumenice, în calitate de autoritate superioară, să nu refuze ajutorul cerut de o Biserică Ortodoxă soră, aflată în nevoie. Luând această hotărâre, patriarhul ecumenic a ținut cont și de considerentele istorice: încălcarea legilor canonice de către Biserica Rusă, atunci când a preluat sub jurisdicția sa mitropolia de la Kiev și structurile bisericești de pe teritoriul Poloniei și Lituaniei, în anul 1686. Prin prisma acestor evenimente, Patriarhia Ecumenică are toate drepturile de a decide în privința autocefaliei unei Biserici care îi aparținuse cândva și care trecuse în condiții îndoielnice sub stăpânirea Moscovei². Tot în thomos este stipulat faptul că o condiție a recunoașterii autocefaliei o reprezintă păstrarea unității canonice cu alte Biserici Ortodoxe Autocefale surori, drept pentru care mitropolitul Varșoviei are obligația de a-l înștiința de fiecare dată pe patriarhul ecumenic cu privire la intronizații, de a pomeni numele său și al altor patriarhi în timpul slujbelor sau de a apela la ajutorul patriarhiei ecumenice în orice situație care depășește competența oricărei alte Biserici Autocefale.

Se cuvine subliniat însă faptul că thomosul, ca orice act de consfințire a autocefaliei, reprezintă un document legislativ care modifică granițele Bisericii și sfera ei de influență, motiv pentru care trebuie să reflecte participarea la decizie a tuturor Bisericilor locale, istoria oferind numeroase exemple în acest sens³. Actul la care ne referim nu poartă însă semnătura altor patriarhi sau capete ale altor Biserici locale, ceea

---

¹ Prezidat de mitropolitul Callinikos, care îi ținea locul patriarhului, la vremea respectivă bolnav.

² Problema aceasta este foarte complexă și nu face obiectul interesului nostru decât în măsura în care au existat voci ce susțineau teza acordării autocefaliei BOP pe baza vechii neînțelegeri dintre Constantinopol și Moscova. Se cuvine totuși menționat faptul că, după dispute îndelungate, Patriarhia Ecumenică ajunsese totuși la o înțelegere cu Biserica Rusă, care și-a „cumpărat” în 1686 dreptul canonic de a governa asupra Mitropoliei din Kiev în schimbul a 200 monede de aur și 120 blănuri de sobol primite de patriarhul Dionisie al Constantinopolului și 200 zloți de aur acordați patriarhului Dosoftei al Ierusalimului. Astfel au fost îndreptate toate greșelile comise, motiv pentru care thomosul din 1924 nu poate face apel la această situație, pretinzând că Mitropolia Kieveană a continuat să depindă canonic de Constantinopol (vezi Zyzykin, *op.cit.*, p.83).

³ De exemplu, acordarea autocefaliei Țărilor Baltice în secolul al XV-lea sau Bisericii de la Moscova în 1589, exemplele pot continua.

ce înseamna că patriarhul ecumenic și sinodul său își exercitau puterea legislativă în afara sferei lor de influență, pătrunzând pe teritoriul unei alte patriarhii. În mod paradoxal însă, acest lucru este aproape în întregime trecut sub tăcere, fiindcă patriarhia Moscovei și drepturile pe care le-ar avea asupra Bisericii Ortodoxe Poloneze sunt amintite în trecut.

Pe 13 ianuarie 1925, Constantin al VI-lea, urmașul patriarhului Grigorie al VII-lea, a trimis tuturor Bisericilor Ortodoxe copia oficială a thomosului, alături de un apel prin care notifica proclamarea autocefaliei Bisericii Poloneze¹ sub „influența papismului răsăritean”. Mitropolitul Dionisie este ținut la curent cu aceste evenimente.

După moartea patriarhului Tihon, pe 13 aprilie, autoritățile sovietice nu au permis să fie ales un alt succesor, funcția de conducere fiind suplinită de „loctiitorul” patriarhului, mitropolitul Serghie (Starogorodski), la fel de opac la ideea recunoașterii autocefaliei Bisericii din Polonia ca și ilustrul său predecesor. În aceste condiții, Sinodul Episcopilor din Polonia a hotărât să publice în editurile sinodale știrile despre thomos și alte scrisori ale Fanarului, înștiințând totodată Guvernul despre acest lucru, pentru ca totul să capete un caracter oficial². Mitropolitul Dionisie dorea să facă pregătirile necesare în vederea primirii vizitei oficiale a delegației Fanarului, prilejuită de ceremonia citirii oficiale a actului thomosului. Evenimentul a trebuit amânat din cauza schimbărilor care aveau loc la Constantinopol, unde se organizau din nou alegeri pentru succesorul lui Constantin al VI-lea la tronul patriarhal. Când, în sfârșit, a fost ales patriarhul Vasile și nimic nu mai părea să stea în calea venirii delegației, mitropolitul Dionisie își schimbă optica, considerând mai înțelept să fie amânată vizita până la reglementarea statutului juridic al Bisericii.

Populația ortodoxă nu era foarte încântată de noul statut al Bisericii și tensiunea care se făcea simțită i-a determinat pe ierarhii polonezi și autorități să adopte o atitudine prudentă, motiv pentru care Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice a hotărât chiar să renunțe la ideea de a organiza o conferință de presă cu ocazia sosirii delegației, în august 1925, pentru a nu da ocazia unor reacții și manifestări nedorite. Conferința avea să aibă loc în cele din urmă, însă abia pe 15 septembrie, chiar în ziua în care delegația pășea pe teritoriul Poloniei. Ecourile ei s-au regăsit în presa din ziua următoare. Pe 17 septembrie festivitatea de înmânare a thomosului s-a desfășurat în catedrala Sf. Maria Magdalena din Varșovia, în prezența reprezentanților Patriarhiei Ecumenice, membrilor sinodului permanent de la Constantinopol și a celor doi cosemnatari ai actului: mitropoliții Ghermanos al Sardiniei și Ioachim al Calcedonului. La festivitate a participat și o delegație a Patriarhiei Române, ceea ce însemnat implicit recunoașterea autocefaliei de către Biserica Ortodoxă Autocefală din România³.

---

¹ Aleksii Arhiepiskop, *K istorii Pravoslavnoj Cerkvi v Pol'she za desiatiletie prebyvanija vo glave eja Blažennejšago Mitropolita Dionisija (1923-1933)*, Varșovia, 1933, p.142-144; Langrod, *op.cit.*, p.95-96.

² PAM, *idem*, Procesul verbal nr. 6 (pct. 1) al ședinței Sf. Sinod din ziua de 13 aprilie 1925.

³ „Voskresnoe čtenie” nr. 41, 1925, p.647.

Citirea oficială a conținutului thomosului nu însemna în mod automat recunoașterea autocefaliei poloneze de către toate celelalte Biserici surori, însă a reprezentat, într-un fel, o confirmare a dreptului la autonomie de care se putea bucura. Oficialitățile poloneze, grupările politice ale vremii și ierarhia Bisericii au recunoscut valoarea oficială a thomosului care oferea bazele organizării Bisericii Ortodoxe pe principiul autocefaliei. Printr-o hotărâre a Sinodului din 13 aprilie 1925, statutul de Biserică independentă urma să fie reflectat de însăși denumirea Sfintei Biserici Ortodoxe Autocefale Poloneze¹.

În ceea ce privește poziția celorlalte Biserici Ortodoxe Autocefale față de autocefalia Bisericii Ortodoxe Poloneze, situația se prezintă variată, deși există un numitor comun, și anume aproape toate, cu excepția Bisericii Ruse, a cărei atitudine a fost de la bun început negativă, au recunoscut condiționat noul statut al Bisericii Ortodoxe din Polonia, subliniind necesitatea reconcilierii cu Biserica-Mamă și obținerea binecuvântării acesteia îndată ce situația politică din Rusia ar fi permis reluarea relațiilor. Foarte important este însă faptul că nici o altă Biserică nu a refuzat să-și exprime acordul.

O delegație a episcopatului polonez, în frunte cu mitropolitul Dionisie, a pornit în anul 1927 într-o serie de vizite oficiale pe la majoritatea Bisericilor Ortodoxe Autocefale, în scopul stabilirii unor relații canonice de înțelegere și armonie. Din discursurile tuturor șefilor Bisericilor surori reiese în mod limpede necesitatea recunoașterii *de facto* și *de jure* a autocefaliei poloneze.

Au existat și Biserici care au protestat în mod formal sau real împotriva modului în care a fost proclamată autocefalia Bisericii Ortodoxe Poloneze (de exemplu, Biserica-Mamă și Biserica Ortodoxă Rusă din Emigrație). Biserica-Mamă, în persoana patriarhului Tihon, protestase împotriva încercărilor de proclamare a autocefaliei încă de la început, limitându-se doar la a reitera autonomia largă care îi fusese acordată Bisericii poloneze. După ce a ieșit din închisoare, patriarhul Tihon a publicat o pastorală în care anunța reluarea activității în calitate de Întâistătător al Bisericii Ruse². La aflarea acestei vești, mitropolitul Dionisie îi adresează patriarhului o scrisoare în data de 5/18 noiembrie 1923, în care își exprima bucuria de a-l ști liber și în fruntea Bisericii Ortodoxe Ruse. Totodată îi adresa, în numele întregii Biserici Ortodoxe Poloneze, rugămintea de a binecuvânta autocefalia, anterior binecuvântată de patriarhul Constantinopolului. Aceasta a fost prima scrisoare a episcopiei poloneze care aborda problema blagoslovirii constituției autocefale. Argumentele de care s-a servit patriarhul Tihon în refuzul său de a recunoaște autocefalia acordată de Constantinopol au fost următoarele: recunoașterea autocefaliei ține de competența sinodului local, și nu a patriarhului; patriarhul ecumenic nu are dreptul de a-și exercita autoritatea în cadrul patriarhiei Moscovei; știrile destituirilor ilegale, necanonice ale episcopilor Pantelimon, Serghie,

¹ PAM, I/1. Procesele verbale din 13 aprilie, 5 iunie și 1 decembrie 1925 ale ședințelor Sf. Sinod din anul 1925.

² „Wiadomości Metropolji Kościoła Prawosławnego w Polsce” nr. 19, 1923.

Vladimir și Elefterie¹; și nu în ultimul rând lipsa unei informări temeinice cu privire la situația internă a Bisericii Poloneze, din momentul când tratativele pe care patriarhul le purta cu autoritățile au fost întrerupte de arestarea sa. În perioada când relațiile cu Patriarhia de la Moscova au fost întrerupte, pentru a nu se crea o situație de tensiune între autoritatea bisericească și credincioși – la rândul lor reticenți la ideea de autocefalie –, presa oficială a Bisericii a explicat tăcerea patriarhului de la Moscova prin dificultățile de comunicare determinate de cenzura și regimul sovietic. Ierarhii polonezi continuau să rămână optimiști în privința acordului Moscovei, deoarece e bine știut faptul că Biserica-Mamă este obligată în anumite condiții (IV, 17) să își dea binecuvântarea, iar istoria Bisericii prevede că, în cazul imposibilității exprimării acordului Bisericii-Mame, este binevenită binecuvântarea altor Biserici, în fruntea cărora se află ierarhi de rang superior, adică patriarhi, ceea ce reprezenta, de altfel, cazul Bisericii Poloneze. Protestul Moscovei a fost ulterior repetat de către locțiitorul patriarhului, mitropolitul Petre, și apoi de către mitropolitul Serghie (scrisorile Bisericii Ortodoxe Ruse către Mitropolia Varșoviei din 24 septembrie 1928, 22 octombrie 1928 și 29 iunie 1930). La rândul său, mitropolitul Dionisie a răspuns de fiecare dată acestor proteste².

---

¹ Argumentul acesta nu este îndreptățit, deoarece autoritățile statului își rezervă dreptul constituțional de a confirma prelații în funcții sau dimpotrivă de a le refuza candidatura. Totodată, statul are dreptul să impună candidaților obligativitatea cetățeniei poloneze, considerată ca argument al loialității față de patrie.

² Pe 16 septembrie 1924, Sinodul Episcopilor a răspuns scrisorii patriarhului Tihon din data de 23 mai 1924, prezentându-i Prea Fericitului istoria Bisericii Poloneze din clipa proclamării autocefaliei sau scrisoarea mitropolitului Dionisie către mitropolitul Petre din 25 decembrie 1925, care nu a ajuns la destinatar și, ca atare, anexată în scrisoarea din 26 martie 1928; scrisoarea mitropolitului Dionisie adresată mitropolitului Serghie pe 29 septembrie 1927 ca răspuns la scrisoarea acestuia din 24 septembrie 1927, referitoare la problema autocefaliei; scrisoarea mitropolitului Dionisie către mitropolitul Serghie din 26 martie 1928, ca răspuns la scrisoarea acestuia din 4 ianuarie 1928. Ultimele două scrisori primite din partea mitropolitului Serghie, datele 22 octombrie 1928 și, respectiv, 26 iunie 1930, au rămas fără răspuns, iar Sinodul a adoptat în ziua de 15 aprilie 1929 o hotărâre cu privire la relațiile BOP cu Patriarhia de la Moscova bazate pe „inviolabilitatea constituției autocefale a Bisericii Ortodoxe din Polonia, stabilită canonic” în baza drepturilor acordate de patriarhul ecumenic. De asemenea, cităm un fragment din scrisoarea de răspuns a mitropolitului Dionisie adresată mitropolitului Serghie, la acea vreme locțiitor al patriarhului: „Starea actuală de fapt – ne referim mai ales la privirea patriarhului de la Moscova de libertatea de acțiune – a constrâns ierarhia ortodoxă poloneză să se adreseze patriarhului ecumenic cu rugămintea de a recunoaște constituția autocefală a Bisericii Ortodoxe din Statul Polonez ca fiind indispensabilă pentru existența Bisericii Poloneze în noile condiții și spre binele Ortodoxiei în general... Noi, pe de altă parte, ne amintim mereu de obligația pe care o avem față de iubita noastră Biserică Rusă și, cu prima ocazie care se va ivi, când în fruntea ei va sta din nou un păstor recunoscut de toate Bisericile Ortodoxe și de întreg poporul ortodox rus, îl vom ruga cu stăruință ca, pentru binele și pacea Bisericii, să ne dea binecuvântarea existenței autocefale a Bisericii Ortodoxe, recunoscută și confirmată deja de toate celelalte Biserici Ortodoxe Autocefale” (în „Voskresnoe čtenie”, nr. 52, 1927).

Autocefalia „condiționată” a fost diferit acceptată în cercurile ortodoxe din Polonia. Unii s-au pronunțat pentru necesitatea și canonicitatea ei, alții au chestionat-o și au considerat-o ca fiind o stare determinată de către patriarhul Tihon încă din anul 1921, când fusese instituită larga autonomie a Bisericii Ortodoxe Poloneze. Se cuvine totuși evidențiat faptul că acceptarea formulei de compromis a autocefaliei de către mitropolitul Gheorghe și apoi de succesorul său, mitropolitul Dionisie, a protejat Biserica de o serie de măsuri represive, impuse de autoritățile statului și de anumite tendințe de lichidare sau polonizare a Ortodoxiei, dând posibilitatea Bisericii să-și exercite funcțiile sale și permițând chiar, în perspectivă, reglarea situației juridice și financiare. Nu trebuie scăpat din vedere faptul că, atunci a fost destabilizată în interior, nu numai de către adversarii autocefaliei, ci și de către adepții ucrainizării sale, în vederea păstrării „chipului rusesc”¹. A fost criticat, de asemenea, modul în care Biserica a ales să-și manifeste loialitatea față de stat, precum și consecvența cu care mitropolitul Dionisie a încercat să identifice Biserica cu rațiunea de stat poloneză, riscându-și în felul acesta – din cauza inconsecvenței politice a autorităților naționale – poziția în majoritatea mediilor ortodoxe, mai ales în cele ucrainene și bielorusă².

În 1930, Sinodul Episcopilor polonezi hotărăște, în baza decretului din 27 noiembrie, ca toate scrisorile care vor mai veni din partea mitropolitului Serghie să fie considerate documente „cu titlu de acte informative”³. Această hotărâre a fost determinată de alegerea mitropolitului Serghie de a semna actul de loialitate față de regimul sovietic, ceea ce însemna anularea libertății de decizie și a voinței proprii.

Autocefalia Bisericii Ortodoxe din Polonia a creat, la rândul său, un precedent, deoarece, înainte de a fi recunoscută de Biserica-Mamă, a fost admisă de Bisericile Ortodoxe Locale. Tot pentru prima oară în istorie s-a întâmplat ca Biserica-Mamă, din care se desprinde o facțiune, să se afle sub cenzura unei autorități atee recunoscute *de jure*.

Proclamarea autocefaliei în anul 1925 a reprezentat un succes de netăgăduit al guvernului polonez, cu atât mai mult cu cât aceasta a fost rezultatul demersurilor ierarhilor Bisericii, susținuți de stat, și nu urmare a deciziei forțelor laice, cum s-a întâmplat în istoria altor Biserici Ortodoxe (de exemplu, Biserica Ortodoxă Română, Biserica Ortodoxă Greacă etc.). Ce-i drept, costurile politice ale autocefaliei au fost mari (episcopi exilați, presiuni exercitate asupra clerului pentru a-și exprima acordul, tensiune creată între ierarhi și credincioși sau mediile ortodoxe ucrainene, bielorusă și ruse), dar, în final, au meritat.

¹ Papierzyńska-Turek, *op.cit.*, p.90.

² Mai multe informații despre orientările naționaliste și naționale din sânul Bisericii găsim la A. Chojnowski, *Poglądy polityki narodowej Rządów polskich 1921-1938* (Concepțiile politicii naționale a guvernelor poloneze între anii 1921-1938), Wrocław, 1979 sau în periodicele „Wiadomości Metropolii Prawosławnej w Polsce (1938-39)”, „Gazeta Prawosławna (1936-38)”, „Przegląd Prawosławny (1939)”.

³ „Voskresnoe čtenie”, nr. 49, 1930; PAM I/3. Procesul verbal 111 din 27 octombrie 1930.

Am discutat aici doar despre prima autocefalie a Bisericii Ortodoxe Poloneze, obținută între anii 1924-1925 cu ajutorul thomosului Patriarhiei de la Constantinopol și pe fundalul dezaprobării Bisericii-Mamă – Biserica Ortodoxă Rusă. Datorită complexității problemelor ridicate de această primă autocefalie, nu ne rămâne timp să vorbim și despre cea de-a doua și ultima autocefalie, obținută în anul 1948, de data aceasta cu binecuvântarea Patriarhiei de la Moscova. Aceasta problemă însă face subiectul unei discuții separate.

The Autocephaly of the Polish Orthodox Church. Its Premises and Recognition

The interwar period is known in the history of the Orthodox Church in Poland as being marked by a series of critical moments and numerous, sometimes dramatic efforts with the view of normalizing the State-Church relations. The two knotty, ticklish, stringent problems that needed to be solved immediately in order to ensure the well functioning of the Church activity were: the clarification of the external Church statute and the validation of its juridical statute. The State-Church relations in the prewar period stood under the auspices of these two major co-ordinates. In this essay I mainly covered the first of the two autocephalies of the Polish Orthodox Church, obtained in 1924-1925 with the aid of the thomos issued by the Constantinople's Patriarch, strongly contested and denied by the Mother-Church - The Russian Orthodox Church. Due to the complexity of the issues implied by this first autocephaly, we did not refer in this paper to the second and last autocephaly, obtained in 1948, this time with the blessing of the Patriarchy in Moscow. This matter is subject to a distinct discussion.